

לְהַבִּין מִשָּׁל... (משלי א, ו)

1. מוהרי"ץ חיות, תורת הנביאים (כל ספרי מוהרי"ץ חיות עמ' 335)

...וכשמצה מר רב שמואל בן חפני ז"ל, וכיוצא בו, שאמרו שאין המראות הללו נראות אלא לנביאים, ולא נעשה נסים כאלו אלא לנביאים לבד, ומכחישים בכל מעשה שנאמר שנעשה גם לצדיקים, ואמרו כי אין זה הלכה אף במעשה של רבי עקיבא שצפה בהיכלות, ומעשה דרבי נחוניא בן הקנה...ודברי רבינו שמואל בן חפני מועתקים ברד"ק (שמואל א כ"ח), בענין בעלת אוב שהעלתה את שמואל, שכתב שלא יקבלו דברים ככתבם של חז"ל, במקום שיש להם מכחישים מן השכל ע"ש.

א. אוצר הגאונים כרך ד עמ' 96

מר רב שמואל גאון ז"ל וכיוצא בו אומרים אין המראות הללו נראות אלא לנביאים ולא יעשה נס אלא לנביא, ומקחישים בכל מעשה שנאמר כי נעשה בו נס לצדיקים ואמרו כי אין זה הלכה.

ב. הרב הרכבי "מאסף נדחים" עמ' 51

מזה נראה כי מחלוקת החותן וחתנו בדבר הזה היתה רק בתאר וצורת הענין, אבל לא בתכנו וחמרו, כי גם רה"ג לא האמין על הנסים האלה כי היו בפועל כי אם במראה וחזיון לב הצדיקים.

ג. מוהרי"ץ חיות, מבוא לתלמוד עמ' שלו

ועיין ריטב"א חידושי בבא בתרא ר"פ הספינה, העתיק דבריו הרב הכותב לעין יעקב גם כן ר"פ הספינה, וז"ל יש במעשיות אשר בפרק זה, עניינים זרים לבני אדם כולם, לפי שלא הרגלו בהם וכו' ויש גם כן במעשיות הללו עניינים נרמזים, שלא היו נראים להם במראות עין, רק במראות החלוס לבד, ודברי הריטב"א נובעים מדברי רבינו חננאל, הובאו דבריו בשיטה מקובצת בבא מציעא סוף פרק הזהב, וכן פירש בשיטה מקובצת (ב"מ פרק הפועלים פ"ד ע"א) מעשה דרבה בר נחמני, דאמרו דשתי תרות דפליגי במתיבתא דרקיע, ואמרו מאן מוכח רבה בר נחמני, היה זאת כעין חלוס והראה לו זאת סמוך למיתה, כדי שיצא מן העולם בנחת, וכן פירש רבינו אלפסי בתשובה, את מעשה שר' בנאה דהוי ציין מערתא, ואשכח לאברהם דהו גאני בכנפ' דשרה (ב"ב נ"ח ע"א) שהכל היה במראה החלוס, וכן ראיתי זה שנים הרבה בספר ישן נושן כפתור ופרח, להרב ר' יצחק הפרחי, כי העתיק גם כן דיעות הגאונים שהרבה דברי' תמוהים בתלמוד, יכולין להתפרש על דרך זה.

2. פירוש על קהלת הרב מיזש.

הלב. (כ"א) "כי יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן". מלת חומץ הוא תואר לדבר הנחמץ והנשחת כי אם נשחת היין אז נעשה חומץ וגם היצר נקרא בשם חומץ ע"ד שמביא האדם לידי קלקול.

3. עין איה ברכות 57

ע"כ משובחים מאד הם הניסים בזמן ילדות האומה, והביאו את התכלית של דעת ד' וקרבתו, מה שלא היתה ההנהגה הטבעית יכולה להביא בשום

אופן. אבל בהיות העם נעלה בהכרתו, אז טוב מאד שיתרגל בהנהגה שתביא אותו להחליף כח ולעסוק בשלמות וחריצות, בהרמת קרנו בכל הפרטים החמרים והמוסרים, מפני שיוכל

כבר לשאוב דעת את ד' ממקור הטבע התמידית, "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו'..."

והנה אם נהי' זכאים, לפ"ז תוכל להיות מצדינו הגאולה טבעית ובאה ע"י השתדלותינו, והניסים יבאו עכ"פ להשלמת האנושיות הרחוקה בכללה מדעת ד', טרם תגלה לה הניסיות.

רבנו אברהם בן הרמב"ם. מאמר על דרשות חז"ל 4.

... ודברים אחרים שמניעתו נכרת אפילו לפתי וקטן... ולמי שידע טבע העולם ודרך מציאותיו- יבין ענין המשל החידה ויכירנו.. ודמיון דבר זה כמו שאמרו במס' סוכה

4א. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נג/א

אמר רבי יוחנן רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה. הנהו תרתי כושאי דהוו קיימי קמי שלמה אליחרף ואחיה בני שישא, סופרים דשלמה. הוו יומא חד חזייה למלאך המות דהוה קא עציב. אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דקא בעו מינאי הני תרתי כושאי דיתבי הכא מסרינהו לשעירים. שדרינהו למחוזא דלוז כי מטו למחוזא דלוז שכיבו. למחר חזיא מלאך המות דהוה קבדח אמר ליה אמאי בדחת אמר ליה באתר דבעו מינאי תמן שדרינהו. מיד פתח שלמה ואמר רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה.

ב. רבנו אברהם בן הרמב"ם. מאמר על דרשות חז"ל 4

הנה פשט המעשה נמנע מניעה גמורה לכל בעל שכל ובינה. וענינו לפי הנראה בעיני הוא דבר אירע באמת, ר"ל כי שני האלה נודע לשלמה כי היו הולכים בדרך כל הארץ מפני חולי שקרה להם או עניין אחר, ורצה לקנות תחבולות להצילם מן המות, והבריחם מן הארץ ההיא אל ארץ אחרת שהייתה טובה להם לפי מה שהיו צריכים ולפי מזגם שהיה חושב כי ימלטו שם, ומתו במקום ההוא אשר חשב שלמה כי שם ימלטו, ברצון השי"ת אשר אין מלפניו לא "מנוס ולא מברח, ובזה אמר שלמה "רגלוהי דאיניש

וכמוהו:

"רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי אמר ליה איעכב לי עד דאתי בהדך לא איעכבא ליה אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה. אזל יתיב אגודא דנהרא שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה בת חכינאי בת חכינאי מלי קולתך ותא ניזיל אמר שמע מינה האי רביתא דידן אזל בתרה. הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא. דל עינה חזיתיה סוי לבה- פרח רוחה. אמר לפניו רבנו של עולם ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחייה". (כתובות דף סב/ב)

5. רבנו אברהם בן הרמב"ם. מאמר על דרשות חז"ל

המעשיות שנראו ואירעו בהם בחלום, וזכרו אותם בלשון צח ופשוט לדעתם, כי אי אפשר שיטעה בהם בעל שכל ובינה... וכזה בדבר יהם בהרבה מקומות, וכמו כן במעשיות שזכרו בהם מראות הנביאים ושדבר עימהם, ושהועילו עימהם. וכמו מעשיות שזכרו בהם שדים, והרואה שאין לבו עמו יחשוב כי הם דברים היו בעולם כמו שנכתבו, ויבוא לחשוב ולהאמין דבר הנמנע שאי אפשרי אבל חייב, וכל זה יקרה לו לרוב פתיותו ומיעוט ידיעתו בטבע העולם, ובמעשה הנסים ובדרך החכמים ז"ל שהוא דרך הנביאים, שספרו בלשון הפשוט מה שראו במראות הנבואה, ודרך זו דרכו החכמים כמו שבאר אבא מורי ז"ל במורה הנבוכים למבין

6. רבנו אברהם בן הרמב"ם. מאמר על דרשות חז"ל

אבי מורי ז"ל חשב לחבר ספר בפירושים, כאשר זכר בתחילת פירוש המשנה, ולבסוף נטה מעליו, ויראמשה...

מגשת אליו ... ואתה פקח עיניך על הדרך הזה שדברו החכמים בדרשות הנמצאות להם...ומזה תמלט נפשך
מלהלעיג על דברי החכמים או מלכפור באמיתת דבריהם או משתחשוב שהם מעשה ניסים כאשר נעשה לנביאים.
וכי כן יעשה לכל חכם וחסיד. ושאינן הפרש בין קריעת ים סוף למשה וליוצאי מצרים, ובין צליחת הירדן לאלישע
ולאליהו, או לאחד זולת אלו. וכל זה תתחייב כשתיקח אותם הדרשות על פי פשוטן, או על פי הנראה מהם
לכתחילה בעיון הראשון.

א6. שו"ע יורה דעה סימן רמב

(כד) לא יאמר דבר שלא שמע מרבו עד שיזכיר שם אומרו.

7. רמב"ם אג' תחיית המתים

והבינו דרשות רבות על פשוטיהן וכיוצא בזה שמעתי על קצת אנשים שלא ראיתי. וכאשר ידעתי באלו האובדים
לגמרי שהם מוקצים וחושבים שהם חכמי ישראל והם הם הסכלים שבבני אדם ויותר תועי דרך מהבהמה. וכבר
נתמלא מוחם משגעונות הנשים הזקנות ודמיונם הנפסדות כעורים וכנשים ראינו שצריך לנו לבאר בחיבורינו
התלמודיים עיקרים תוריים על צד הסיפור לא על צד הביא ראיה, כי הבאת הראיה על השורשים ההם צריך
למהירות בחכמות רבות לא ידעו התלמודיים דבר מהם כמו שבארנו במורה הנבוכים.

א7. הקדמה לפרק חלק

צריך לדעת כי דברי חכמים ז"ל נחלקו במ בני אדם לשלשה כתות, הראשונה והוא רוב ... סוברין שלא כוונו
החכמים ז"ל בכל דבריהם הישרים והמתוקנים אלא מה שהבינו לפי דעתם מהם ושהם על פשוטם ... וזו הכת עניי
הדעת יש להצטער עליהם לסכלותם לפי שהם מכבדין ומנשאין החכמים כפי דעתם והם משפילים אותם בתכלית
השפלות והם אינם מבינין זה, וחי השם יתברך כי הכת הזו מאבדים הדרת התורה ... ומי יתן אחר שלא ידעו
ולא הבינו שיהיו שותקין, כמו שאמר מי יתן החרש תחרישון ותהי להם לחכמה, או שיהיו אומרים אין אנו
מבינים כוונת החכמים ...

8. באר הגולה קיב

אבל מה שאמרו כי העולם הוא ששת אלפים פרסה וסומכי דרקיע אלף פרסה, אל יעלה על דעתך כי שעור זה נתנו
לעולם כאשר הוא נמדד בשעור הגשמי. אבל דע לך כי חכמים לא דברו מזה כלל, כי דבר שאינו מגיע אל מהות
העולם ואמיתת מהותו לא דברו מזה כלל, אבל מה שאמרו כי העולם הזה הוא ששה אלפים, ר"ל כי מהות השעור
הזה הוא אל העולם מבלי הבטה אל שעור הגשמי, ולא עיינו חכמים רק במהות ולא בגשמי. ודבר זה הוא מיסודי
החכמה...

9. ספר משלי פרק א

(ו) להבין משל ומליצה דברי חכמים וחדותם.

א9. ביאור הגר"א - משלי פרק א פסוק ו

להבין משל-עכשיו מפרש מה להבין משל. תורה שבכתב מכנה בשם משל. כי המשל תמיד מובן אך הוא לבוש
לדוגמתו וענין פלא. וכן דברי תורה שבכתב הוא מובן אך נתלבש בה ענינים פלאים. וזהו שצריך להבין המשל
שהוא הלבוש והמליצה שהוא הנמשל. דברי חכמים גו' ומכנה אגדת חכמים לחידה. מפני שדבריהם אינם
מובנים. כמו חידה. וא"א לחברם אם לא יבין תכליתו הנלבש בתוכה. ואז יבין גם החידה. ולכן דברי חכמים
שהוא הנמשל, ותכליתן של הדברים וחדותם הם הדברים עצמם, שהוא החידה.